

Bakının daş yaddaşı - İçərişəhər

Dövlət müstəqilliyimizi qazandıqdan sonra milli mədəniyyət sahəsinə xüsusi diqqət verildi. Azərbaycan dövləti tarixin müəyyən məqamlarını özündə əks etdirən abidələrin qorunmasında, bərpasında və gələcək nəsillərə çatdırılmasında bir sıra vacib tədbirlərin həyata keçirilməsi ilə bağlı mühüm addımlar atdı. Ümummilli lider Heydər Əliyevin Azərbaycana rəhbərlik etdiyi dövrdə mədəniyyətimizə göstərdiyi diqqətin nəticəsində İçərişəhər 2000-ci ilin dekabrında YUNESKO-nun İrs Siyahısına daxil edildi. Məhz bundan sonra unudulmaz Heydər Əliyev Azərbaycan xalqının maddi mədəniyyətinin əvəzsiz abidəsi, paytaxtımızın daş yaddaşı sayılan İçərişəhəri qorumaq məqsədilə 2003-cü ilin fevralında "Bakı şəhərində İçərişəhər tarixi memarlıq qoruğunun mühafizəsi və bərpası ilə bağlı bəzi tədbirlər haqqında" sərəncam imzaladı. Elə bu sərəncamdan sonra da az qala unudulmuş, yaddan çıxarılmış qədim şəhərin tarixi simasının qorunması istiqamətində bir sıra məqsədyönlü tədbirlər həyata keçirildi. Özbaşına aparılan tikinti işləri saxlanıldı. Tarixi abidələrin və yaxud da qədim yaşayış binalarının sökülməsinə son qoyuldu. Beləliklə də həm mütəxəssislərin, memarların, aidiyyəti təşkilatların, həm də mətbuatın diqqəti məhz İçərişəhərə yönəldi.

Doğrudur, müəyyən işlərin görülməsinə çalışıldı. Amma bir müddətdən sonra yenidən hər şey öz köhnə simasına qayıtdı. İçərişəhər yenidən təzadlı günlərini yaşadı. Əlbəttə, burada Miniatur Kitab Muzeyinin, Xalça Evinin və digər sənət nümunələrini əks etdirən ünvanların olması xoşagələndir. Bununla bərabər, İçərişəhərin qədimliyinə xələl gətirən, müasir görüntülü ofis və digər binaların inşası tarixin əsrlərin, minilliklərin dərinliklərindən gələn səsinə batırırdı. Bu cür münasibət İçərişəhərin həyatına son qoya bilərdi. Bu səbəbdən də tariximizin bu daş yaddaşının uzunmüddətli qorunması, konservasiyası və bərpasının davam etdirilməsinin daha da intensivləşdirilməsi, sistemli xarakter alması üçün onun idarə olunmasının təkmilləşdirilməsini və mərkəzləşdirilməsini tələb edirdi.

Elə bu məqsədlə də ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyev çox haqlı olaraq yenidən İçərişəhər mövzusunda qayıtdı. Dövlət başçısı 10 fevral 2005-ci il tarixində "Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti yanında "İçərişəhər" Dövlət Tarix Memarlıq Qoruğu İdarəsinin yaradılması haqqında" sərəncam imzaladı. Bununla da İçərişəhərin taleyi ilə ciddi surətdə məşğul olacaq bir qurumun yaradılması təqdirəlayiq hal idi.

Bir müddət keçməmiş Prezident İlham Əliyev "Azərbaycan Respublikasının paytaxtı Bakı şəhərində tarixi memarlıq abidələrinin bərpası və qorunması haqqında" (18 avqust 2006-cı il) növbəti sərəncamını imzaladı. İçərişəhərlə əlaqədar imzalanan bütün sərəncamlarda Bakının nadir tarixi memarlıq abidələri ilə bağlı bir sıra əhəmiyyətli məsələlər qaldırılaraq əlaqədar təşkilatların diqqətinə çatdırılırdı. Bu da səbəbsiz deyildi. Təkcə İçərişəhərdə 50-dən çox tarixi memarlıq və maddi mədəniyyət abidəsi var. Həqiqətən də bu ərazinin mühafizəsi çox vacibdir. Təəssüf ki, İçərişəhərin taleyi ilə bağlı çalınan həyəcan təbilinə bəzi hallarda laqeyd yanaşılıb. Bu səbəbdən də onun tarixi siması pozulub. Cənab İlham Əliyevin sərəncamı ilə əlaqədar müvafiq təşkilatlar İçərişəhərin qorunması üçün, onun mühafizəsi ilə bağlı yeni tədbirlər üzərində düşünməli oldular.

Hər bir abidə tarixin əks-sədasıdır. Amma onlar illəri, əsrləri, müəyyən təbii prosesləri, olayları, quruluş dəyişmələrini adladıqca müxtəlif deformasiyaya məruz qalır, sökülür, dağılır, sıradan çıxır. Bu səbəbdən abidələrin də insan əlinə, qayğısına, sığalına ehtiyacı var. Elə 2 aprel 2007-ci ildə Prezident İlham Əliyev tərəfindən imzalanan "Azərbaycan Respublikasında monumental heykəltəraşlıq abidələri, xatirə, memorial və memarlıq kompleksləri haqqında"ki sərəncamda da məhz bu məsələlərə toxunulmuşdu. Sərəncamda deyilirdi: "Ölkəmizin müxtəlif guşələrində ucaldılan monumental heykəltəraşlıq abidələri, xatirə, memorial və xatirə kompleksləri bu gün artıq şəhər və kəndlərimizin görkəminin ayrılmaz hissəsinə çevrilmişdir. Yüksək estetik dəyərlərə malik olan milli-mənəvi irsə və tarixi keçmişə dərin ehtiram duyğusu oyadan bu əsərlər Azərbaycan heykəltəraşlıq və memarlıq sənətinin gözəl nümunələridir". Monumental heykəltəraşlıq xəzinəmizin qızıl fonduna daxil olmuş bütün abidələrin mühafizəsi və bərpası ilə bağlı ölkə başçısı aidiyyəti təşkilatların qarşısında konkret vəzifələr qoydu. Həmin sərəncamda önəmli cəhətlərdən biri budur ki, XX əsrdə ucaldılmış, lakin görünüşü bugünkü dövrdə bizi qane etməyən, yəni, dünya standartlarına uyğun olmayan bəzi xatirə komplekslərinin də azərbaycançılıq fəlsəfəsinin meyarlarına uyğunlaşdırılması tələb edilirdi. Bu çox zəruri məsələ idi. Həmin sərəncamda yeni tarixi-etnoqrafik abidələrin də yaradılması nəzərdə tutulmuşdur.

Prezident İlham Əliyev tarixin əks-sədası olan maddi mədəniyyət sərvətlərimizin qorunmasını daim diqqətdə saxlayaraq bu işin daha da yaxşılaşdırılması üçün ardıcıl surətdə sərəncamlar imzalayıb. Bu ilin avqust ayında isə dövlət başçısı "Azərbaycan Respublikasının ərazisində monumental heykəltəraşlıq abidələri, xatirə memorial və memarlıq kompleksinin ümumi görkəminin qorunub-saxlanması və ətrafının abadlaşdırılmasına dair Tədbirlər Planı"nın təsdiq edilməsi barədə sərəncam imzaladı. Həmin sərəncamla əlaqədar olaraq Azərbaycan Respublikasının ərazisində yerləşən bütün heykəltəraşlıq abidələrinin xatirə memorial və memarlıq komplekslərinin ümumi görkəminin qorunub saxlanması və ətrafının abadlaşdırılması ilə əlaqədar mühüm işlər görüldü. Bu gün Bakıdakı abidələr, tarixi binalar, demək olar ki, ikinci ömrünü yaşayır. Tarixi abidələrə olan yeni baxış həm də yeni münasibət formalaşdırır. Məlumdur ki, hər bir memarlıq abidəsi öz varlığında təkcə yarandığı tarixi deyil, həm də

məxsus olduğu dövrün mədəni mühitini, maddi imkanını, təfəkkür tərzini, düşüncəsini əks etdirir. Memarlıq abidələrinin mühafizəsi həm də maddi və mənəvi həyatımızın güzgüsünü hiyf etməklə onu gələcək nəsillərə çatdırmaq deməkdir. Ölkə başçısı İlham Əliyevin qayğı və diqqəti nəticəsində əgər bir tərəfdən yeni abidələr ucalırsa, memarlıq kompleksləri yaradılırsa, digər tərəfdən də tarixi abidələr, qədim binalar özlərinin ikinci ömrünü yaşayır. Bu gün Bakı dünyanın qədim, klassik və ən müasir, modern şəhərlərindən birinə çevrilib. Beş-on il öncə Bakıdan çıxanlar indi paytaxta qayıdanda az qala onu tanıyırlar. Gözəllər gözəlinə çevrilmiş Bakının gündən-günə daha da füsunkar olması naminə dövlət başçısı müntəzəm olaraq şəhərə öz qayğısını göstərməkdədir.

16 dekabr 2009-cu ildə Prezident İlham Əliyev tərəfindən imzalanan növbəti sərəncam isə "İçərişəhər" Dövlət Tarix-Memarlıq Qoruğunun inkişafı tədbirləri barədə"dir. Dünya İrs Siyahısına düşmüş bu qeyri-adi memarlıq-şəhərsalma kompleksi barədə imzalanan sərəncamların işığında əldə edilmiş uğurlar dövlət tərəfindən göstərilən diqqətin məntiqi nəticəsidir. İçərişəhər həm də səma altında bir muzeydir. Onun qorunması, təmir-bərpa edilməsi və abadlaşdırılması müntəzəm aparılmalıdır. Sərəncamda deyilir: "İçərişəhərin ərazisində uçmuş və uçmaq təhlükəsi olan, tarixi memarlıq əhəmiyyətinə malik olmayan tikililərin yerində, ənənəvi küçə şəbəkələri olduğu kimi saxlanılmaqla, turizm infrastrukturunu obyektlərinin qurulması, yaşayış binalarının təmiri və mühəndis kommunikasiyalarının dəyişdirilməsi, ərazidə abadlaşdırma işlərinin aparılması üçün Azərbaycan Respublikasının 2009-cu il dövlət büdcəsində nəzərdə tutulmuş Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Ehtiyat Fondundan Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti yanında "İçərişəhər" Dövlət Tarixi-Memarlıq Qoruğu İdarəsinə 3,0 (üç) milyon manat məbləğində vəsait ayrılın". Kifayət qədər böyük məbləğdir. İçərişəhərin bərpasında bu məbləğin istifadəsi yolunda, təbii ki, abidələrə, sıradan çıxmış evlərə, bir sözlə, bu kompleksdə mövcud olan kiçik bir tarixi əşyaya belə son dərəcə diqqət və həssaslıqla yanaşılmalıdır. Bərpa sökmək, dağıtmaq deyil. Bərpa var olan hər hansı bir abidənin, hasarın, qapının, küçənin əvvəlki görünüşünü özünə qaytarmaqdır. Müdriklər demişkən, xəstəni sağaltmaq üçün xəstəliyi müalicə edirlər. Daha onu öldürəndən sonra diriltmək haqqında düşünmürlər. Bu mənada İçərişəhər Bakının daş yaddaşdır. Buradakı hər qaya parçasında bir tarix yatır. Dövlətin göstərdiyi qayğıni məhz vətənpərvərlik, milli təəssübkeşlik hisslərilə qarşılayaraq həyata keçirdiyimiz hər bir tədbirdə, islahatda, yenidənqurmada, bərpada diqqətli olmalıyıq. İçərişəhər tarixin elə məqamlarını, şəhərsalma memarlığının elə prinsiplərini yaşadır ki, kiçik bir laqeydlilik minilliklərin yaddaşına balta çala bilər. Əgər ümummillilərdən üzü bəri dövlətimiz müntəzəm surətdə YUNESKO-nun diqqət mərkəzində dayanan, İrs Siyahısında adı qeyri-adi memarlıq abidələri ilə yanaşı duran İçərişəhərə bu qədər önəm verirsə, onu da qorumaq, yaşatmaq məhz bizdən asılıdır. Bu, həm də bizim vətəndaşlıq borcumuzdur.

Flora XƏLİLZADƏ.